Valiokunnan mietintö LaVM 3/2026 vp─ HE 188/2025 vp

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n muuttamisesta (HE 188/2025 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan ja hallintovaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:
- hallintovaliokunta HaVL 3/2026 vp
- perustuslakivaliokunta PeVL 9/2026 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- erityisasiantuntija Jurkka Jämsä, oikeusministeriö
- poliisitarkastaja Arto Hietanen, sisäministeriö
- esittelijäneuvos Mikko Eteläpää, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- presidentti Asko Välimaa, Helsingin hovioikeus
- käräjätuomari Anu Juho, Helsingin käräjäoikeus
- valtionsyyttäjä Leena Metsäpelto, Syyttäjälaitos
- poliisitarkastaja Kari Siivo, Poliisihallitus
- rikostarkastaja Krista Vallila, Itä-Uudenmaan poliisilaitos
- kehitysjohtaja Jaana Koivukangas, Rikosuhripäivystys
- asianajaja Hanna-Maria Seppä, Suomen Asianajajat
- professori Dan Helenius
- professori Mikko Vuorenpää

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- korkein oikeus
- Tuomioistuinvirasto

Hyväksytty
3.2

Valiokunnan mietintö LaVM 3/2026 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi esitutkintalakia, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia ja oikeudenkäymiskaarta.

Esityksen tarkoituksena on sujuvoittaa rikosprosessia.

Esityksen mukaan esitutkinnan ja syyteharkinnan osalta muutettaisiin asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittämistä ja käsittelyä, rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuutta, toimenpiteistä luopumista, esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvollisuutta, loppulausuntomenettelyä ja päätösten perusteluvelvollisuutta. Lainsäädäntöön lisättäisiin säännökset oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittamisesta kuulusteltavalle sekä tiedottamisesta esitutkinnassa. Lisäksi mahdollistettaisiin yleistiedoksiannon käyttö ja rikosilmoituksen liittäminen samasta rikoksesta tehdylle aikaisemmalle ilmoitukselle.

Rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyn osalta mahdollistettaisiin haasteen puhelintiedoksianto silloin, kun asia voidaan käsitellä kirjallisessa menettelyssä tai vastaajan poissaolosta huolimatta. Vastaavaa menettelyä voitaisiin käyttää myös haastemiehen tavatessa sattumalta jonkun haastettavan. Kirjallisen menettelyn ja poissaolokäsittelyn soveltamisaloja laajennettaisiin korottamalla enimmäisrangaistuksia ja sujuvoittamalla näiden menettelyjen käyttöä.

Ehdotetuilla muutoksilla tavoitellaan rikosoikeudenhoidon resurssien nykyistä oikeudenmukaisempaa ja tarkoituksenmukaisempaa kohdentamista. Rikosprosessia sujuvoittamalla voidaan antaa oikeusturvaa tehokkaammin ja lyhentää käsittelyaikoja.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan keväällä 2026.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi esitutkintalakia, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia ja oikeudenkäymiskaarta. Esityksen tavoitteena on sujuvoittaa rikosprosessia.

Esityksen mukaan esitutkinnan ja syyteharkinnan osalta muutetaan asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittämistä ja käsittelyä, rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuutta, toimenpiteistä luopumista, esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvollisuutta, loppulausuntomenettelyä ja päätösten perusteluvelvollisuutta. Lainsäädäntöön lisätään säännökset oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittamisesta kuulusteltavalle sekä tiedottamisesta esitutkinnassa. Lisäksi mahdollistetaan yleistiedoksiannon käyttö ja rikosilmoituksen liittäminen samasta rikoksesta tehdylle aikaisemmalle ilmoitukselle.

Rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyn osalta mahdollistetaan haasteen puhelintiedoksianto silloin, kun asia voidaan käsitellä kirjallisessa menettelyssä tai vastaajan poissaolosta huolimatta.

Vastaavaa menettelyä voidaan esityksen mukaan käyttää myös haastemiehen tavatessa sattumalta jonkun haastettavan. Kirjallisen menettelyn ja poissaolokäsittelyn soveltamisaloja laajennetaan korottamalla enimmäisrangaistuksia ja sujuvoittamalla näiden menettelyjen käyttöä.

Esityksen perusteluista ilmenee, että rikosprosessin kesto on viime vuosina huolestuttavalla tavalla pidentynyt, mikä vaarantaa oikeusturvan toteutumista ja sen tehokasta saatavuutta. Prosessien pidentymiselle on useita syitä, jotka liittyvät esimerkiksi viranomaisten pitkäkestoiseen rahoitusvajeeseen ja rikosasioiden kansainvälistymiseen sekä monimutkaistumiseen.

Esityksen keskeisenä tavoitteena on rikosoikeudenhoidon resurssien nykyistä oikeudenmukaisempi ja tarkoituksenmukaisempi kohdentaminen. Tavoitteena on, että rikosprosessia sujuvoittamalla voidaan antaa oikeusturvaa tehokkaammin ja lyhentää käsittelyaikoja. Lakivaliokunta pitää esityksen tavoitteita erittäin kannatettavina.

Hallintovaliokunta on antanut esityksestä lausunnon HaVL 3/2026 vp. Lausunnossaan hallintovaliokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä. Hallintovaliokunta on kuitenkin esittänyt muutosta syyttämättäjättämispäätöksen perustelua koskevaan säännökseen. Lakivaliokunta käsittelee tätä jäljempänä.

Myös perustuslakivaliokunta on antanut esityksestä lausunnon PeVL 9/2026 vp. Perustuslakivaliokunnan mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Lausunnossaan perustuslakivaliokunta nostaa esiin, että se on kiinnittänyt huomiota oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja asioiden viivytyksettömään käsittelyyn liittyvien perusoikeuksien merkitykseen oikeusvaltion kulmakivinä. Lausunnossa tuodaan esiin, että perustuslakivaliokunta on korostanut, että tuomioistuinten ja muiden oikeusturvan toteuttamisesta vastaavien viranomaisten perusrahoitus on turvattava riittävällä tavalla hankalassakin taloustilanteessa. Edelleen perustuslakivaliokunta toteaa, että se on korostanut, että tämän johdosta oikeusprosessien keventämiseen ei ole syytä ryhtyä vain toimintamenojen säästöjen tavoittelemiseksi. Perustuslakivaliokunnan mukaan nyt ehdotetun sääntelyn tavoitteena on kuitenkin myös tarjota oikeusturvaa tehokkaammin ja lyhentää käsittelyaikoja. Perustuslakivaliokunta on pitänyt tuomioistuinkäsittelyjen joutuisuuden edistämistä tärkeänä ja todennut, että tuomioistuinmenettelyjen kehittäminen voi ajan oloon vaikuttaa asioiden käsittelyaikoihin ja siten edistää perustuslain 21 §:n 1 momentissa jokaiselle turvattua oikeutta saada asiansa ilman aiheetonta viivytystä tuomioistuimessa käsitellyksi (PeVL 9/2026 vp, s. 2).

Lakivaliokunta katsoo, että oikeudenkäyntien pitkä kesto on yksi keskeisistä oikeusturvan toteutumiseen liittyvistä ongelmista Suomessa. Lakivaliokunta pitää rikosprosessin käsittelyaikojen lyhentämistä erittäin tärkeänä tavoitteena. Tähän tavoitteeseen pyrkimiseksi on menettelyjen kehittämisen lisäksi huolehdittava rikosprosessin toimijoiden riittävästä ja yhteensovitetusta perusrahoituksesta, jotta ketjun eri vaiheisiin ei synny pullonkauloja.

Nyt käsiteltävä hallituksen esitys on vain yksi osa rikosprosessin sujuvoittamiseen tähtäävistä kuluvan vaalikauden toimenpiteistä. Muita ovat esimerkiksi sakkomenettelyn käyttöalan laajentamiseen liittyvä hanke (HE 5/2026 vp) sekä syyteneuvottelun käyttöalan laajentaminen

(HE 187/2025 vp). Vaikka nyt käsiteltävän hallituksen esityksen sisältämät muutokset ovat yksittäin tarkasteltuina melko pieniä, niidenkin voi arvioida sujuvoittavan rikosprosessia merkittävästi. Kuluvalla vaalikaudella toteutettavien useiden rikosprosessia sujuvoittavien muutoksien yhteisvaikutuksia rikosprosessin toimijoiden tehtäviin ja resurssien kohdentumiseen voidaan kuitenkin arvioida kokonaisuutena vasta myöhemmin.

Hallituksen esityksen ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomioin ja muutosehdotuksin.

Esitutkinta

Esitys sisältää useita esitutkintavaiheeseen liittyviä muutosehdotuksia. Lakivaliokunta pitää ehdotuksia lähtökohtaisesti perusteltuina. Valiokunta kiinnittää huomiota kuitenkin seuraaviin seikkoihin.

Esityksen mukaan esitutkintalain 1 luvun 2 §:ää ja rikosoikeudenkäyntilain 3 luvun 9 §:ää muutetaan siten, että asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus selvitetään esitutkinnassa varaamalla sen esittämiseen tilaisuus kohtuullisessa ajassa ja toisaalta syyttäjä voi jo esitutkinnassa päättää, ettei ota vaatimusta ajaakseen.

Lakivaliokunta pitää ehdotettuja muutoksia yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittämisen osalta hyväksyttävinä. Valiokunta kuitenkin korostaa, että asianomistajan korvausvaatimuksen ajamisen perusteita ei ehdoteta muutettavaksi, joten jatkossakin on tärkeää, ettei korvausvaatimuksia jätetä ajamatta selvissä ja yksinkertaisissa tilanteissa (ks. myös HE, s. 79).

Esitys sisältää myös ehdotukset esitutkintayhteistyön tiivistämisestä (esitutkintalain 5 luvun 3 §) ja siihen liittyvästä ehdotuksesta loppulausuntojen yksilöimisestä ja niitä koskevasta yhteistyöstä esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän kesken (esitutkintalain 10 luvun 1 §).

Lakivaliokunta pitää ehdotuksia ja niiden tavoitteita kannatettavina. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kuitenkin nostettu joidenkin asiantuntijoiden toimesta esiin näkemyksiä siitä, että ehdotukset johtaisivat tarpeettomaan työhön sekä epäilty resurssien riittävyyttä yhteistyön toteuttamiseen.

Valiokunnan oikeusministeriöltä saaman selvityksen mukaan esitutkintayhteistyötä ja loppulausuntopyyntöjä koskevilla ehdotuksilla pyritään sujuvoittamaan erityisesti laajojen rikosasioiden käsittelyä, joissa tällaiset toimintamallit usein jo ovatkin käytössä valtakunnansyyttäjän ohjeen VKS:2023:1 mukaisesti ja ne ovat omiaan vähentämään tarvetta esimerkiksi oikeudenkäynnin aikaisille lisätutkinnoille, jotka usein johtavat käsittelyjen viivästymiseen. Samalla ne mahdollistavat aikaisemmin käynnistyvän syyteharkinnan, mikä myös osaltaan nopeuttaa asioiden kokonaiskäsittelyä, vaikkakin ne voivat hieman pidentää esitutkintaan käytettävää aikaa. Syyttäjän oikeudellista osaamista ja loppulausuntoja voidaan hyödyntää rikosprosessia sujuvoittavalla tavalla esimerkiksi esitutkinnan rajaamiseen ja kohdentamiseen sekä tarvittavan näytön kartoittamiseen. Näin esitutkinta toimisi paremmin rikosasian valmisteluvaiheena. Myös kustannusten osalta kysymys on pitkälti siitä, missä

menettelyn vaiheessa niitä aiheutuu. Erityisesti laajoissa rikosasioissa etupainotteisen valmistelun merkitys sujuvan kokonaiskäsittelyn osalta korostuu.

Saamansa selvityksen valossa lakivaliokunta pitää esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyön tiivistämistä esityksessä ehdotetuin tavoin perusteltuna. Valiokunta korostaa, että ehdotetut muutokset eivät merkitse sitä, että kaikissa asioissa olisi tehtävä esitutkintayhteistyötä tai pyydettävä yksilöity loppulausunto. Niin esitutkintayhteistyön tarkempi järjestäminen kuin loppulausunnon yksilöinnin tarkkuus jäävät arvioitaviksi viranomaisten kesken kussakin asiassa.

Kirjallinen menettely

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain asian ratkaisemista pääkäsittelyä toimittamatta koskevaa 5 a lukua ehdotetaan muutettavaksi muun muassa niin, että kirjallisessa menettelyssä voidaan käsitellä rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on nykyisen kahden vuoden sijasta neljä vuotta vankeutta. Kirjallisessa menettelyssä voidaan ehdotuksen mukaan tuomita enintään yhden vuoden vankeusrangaistus. Voimassa olevan lain mukaan kirjallisessa menettelyssä rangaistukseksi ei voida tuomita ankarampaa rangaistusta kuin yhdeksän kuukautta vankeutta.

Lisäksi 2. lakiehdotuksen 5 a luvun 1 §:stä ehdotetaan korvattavaksi edellytys siitä, että vastaaja käräjäoikeudelle antamallaan nimenomaisella ilmoituksella luopuu oikeudestaan suulliseen käsittelyyn ja suostuu asian ratkaisemiseen kirjallisessa menettelyssä, edellytyksellä siitä, että vastaaja on ilmoittanut aikovansa suostua asian käsittelemiseen kirjallisessa menettelyssä eikä ole määräajassa ilmoittanut vaativansa pääkäsittelyn toimittamista asiassa.

Lakivaliokunta pitää ehdotuksia kirjallisen menettelyn käytön lisäämisestä ja sujuvoittamisesta tarpeellisina. Eräät valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat kuitenkin tuoneet esiin muun muassa huolen, että ehdotettujen kirjallisen menettelyn uudistusten myötä (erityisesti rikosoikeudenkäyntilain 5 a luvun 1 §) tuomioistuimille aiheutuisi liikaa lisätyötä esimerkiksi sen vuoksi, että niiden tulee jatkossa tarkemmin varmistua kirjallisen menettelyn edellytysten täyttymisestä, ja myös muutoksenhaut saattaisivat lisääntyä merkittävästi. Edelleen eräät asiantuntijat ovat pitäneet ongelmallisena myös sitä, että ehdotuksen mukaan syyttäjän tulisi muotoilla syyte vastaamaan esitutkinnassa myönnettyjä tosiseikkoja katsoessaan, että asia voidaan käsitellä kirjallisessa menettelyssä.

Tuomioistuimien työmäärän lisääntymiseen liittyvän huolen osalta valiokunta kiinnittää saamansa selvityksen perusteella huomiota siihen, että hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi rikosoikeudenkäyntilain 5 luvun 3 §:ssä, että syyttäjän tulee jatkossa esittää haastehakemuksessa perusteltu näkemys asian soveltumisesta käsiteltäväksi pääkäsittelyä toimittamatta tai vastaajan poissaolosta huolimatta. Käräjäoikeudella on jo nykyisin velvollisuus viimesijaisesti kontrolloida, että kirjallisen menettelyn edellytykset täyttyvät, mitä ehdotettu muutos helpottaa. Tätä kontrollitehtävää helpottaa hallituksen esityksessä todetulla tavalla se, että syyttäjän tulee vedota tunnustukseen, jotta se tulee oikeudenkäyntiaineistoksi (HE, s. 82). Valiokunta korostaa, että tuomioistuimen viimesijainen kontrollivalta on tärkeä oikeusturvatekijä.

Lisäksi on otettava huomioon, että menettelyn edellytyksenä säilyy jatkossakin vastaajan tunnustus ja aikomus suostua kirjalliseen menettelyyn. Tunnustuksen osalta on huomioitava, että kirjallisessa menettelyssä tulee jatkossakin käsitellä suhteellisen yksinkertaisia rikosasioita, jotka voidaan riittävän hyvin selvittää tässä menettelyssä, mitä laki nykyisinkin edellyttää. Mikäli tunnustuksen sisällöstä ja kattavuudesta jää epäselvyyttä, ei asiaa tule käsitellä kirjallisessa menettelyssä, vaan esimerkiksi poissaolokäsittelyssä. Vaihtoehtoisesti vastaajalle voidaan varata tilaisuus antaa lausuma kirjallisessa menettelyssä, mihin mahdollisuuteen hallituksen esityksessä viitataan (HE, s. 82—83).

Muutoksenhakutuomioistuimien työmäärän osalta valiokunnan oikeusministeriöltä saaman selvityksen mukaan ei voida pitää todennäköisenä, että muutoksenhakualttius kokonaisuutena kasvaisi yksin sen vuoksi, että asioita käsiteltäisiin enemmän kirjallisessa menettelyssä. Käytännössä kirjalliseen menettelyyn oletettavasti siirtyy asioita, jotka käsitellään nykyisin poissaolokäsittelyssä. Myös niissä muutoksenhakujen osuus on suhteellisen matala, alle viisi prosenttia (HE, s. 41). Lakivaliokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että uudistuksen vaikutuksia tuomioistuimien työmäärään seurataan myös tältä osin.

Kirjallisen menettelyn soveltamisalan laajentuessa ehdotetun rikosoikeudenkäyntilain 5 a luvun 1 §:ään ehdotetun muutoksen mukaisesti sen piiriin tulee huomattava joukko suhteellisen monimutkaisiakin rikosnimikkeitä.

Lakivaliokunta korostaa, että ehdotusten tarkoituksena ei ole, että kaikki soveltamisalaan kuuluvat, tunnustetut rikokset jatkossakaan tulevat käsiteltäviksi kirjallisessa menettelyssä (HE, s. 81—82). Mitä vakavammasta rikosasiasta on kysymys, sitä tärkeämpää on jatkossa jo syyttäjän kiinnittää huomiota siihen, onko pääkäsittelyn toimittaminen asian selvitettyyn tilaan nähden myös kokonaisuutena arvioiden tarpeetonta. Kyseisestä edellytyksestä säädetään rikosoikeudenkäyntilain 5 a luvun 1 §:n 1 momentin 5 kohdassa, jota ei ehdoteta muutettavaksi.

Edellä tarkoitettu edellytys on lisätty mainittuun pykälään eduskuntakäsittelyssä. Lakivaliokunta on todennut tältä osin muun ohella, että kirjallisen menettelyn käyttäminen ei ole mahdollista esimerkiksi silloin, jos vastaajan syyllisyydestä on hänen antamastaan tunnustuksesta huolimatta epäilyksiä, jos esitutkintamateriaalia on syytä epäillä puutteelliseksi tai jos pääkäsittelyn toimittaminen on perusteltua esimerkiksi seuraamusharkintaan liittyvien seikkojen selvittämiseksi, eikä näitä puutteita voida riittävän luotettavasti poistaa varaamalla asian osaiselle tilaisuus 3 §:n 2 momentissa tarkoitetun lausuman antamiseen. Pääkäsittelyn toimittamisen tarvetta tulee arvioida kokonaisuutena ottaen ennen kaikkea huomioon vastaajan ja asianomistajan oikeusturvan tarve (LaVM 1/2006 vp, s. 6).

Lakivaliokunta painottaa, että tarve tällaisen kokonaisarvion tekemiseen korostuu jatkossa erityisesti sellaisten rikosten osalta, joiden rangaistusasteikko on ankarampi kuin mitä nykyisin voidaan käsitellä kirjallisessa menettelyssä. Mitä monimutkaisempi sovellettava tunnusmerkistö on, mitä vaikeampia muita oikeuskysymyksiä asiaan liittyy ja mitä vakavammasta rikoksesta on kysymys, sitä perustellumpaa pääkäsittelyn toimittaminen jatkossakin on. Tällaisissa asioissa jo syyttäjän tulee kevennetyn menettelyn käyttöä koskevassa perustellussa kannanotossaan esittää arvio siitä, miksi asia soveltuu käsiteltäväksi kirjallisessa menettelyssä. Valiokunta korostaa, että

kirjallinen menettely on jatkossakin tarkoitettu suhteellisen yksinkertaisten, tunnustettujen rikosasioiden käsittelytavaksi.

Poissaolokäsittely

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi oikeudenkäynnistä rikosasioista annetun lain (2. lakiehdotus) 8 luvun säänteIyä rikosasian tutkimisesta ja ratkaisemisesta vastaajan poissaolosta huolimatta. Enimmäisrangaistusta, joka voidaan tuomita vastaajan poissaolosta huolimatta, ehdotetaan 8 luvun 11 §:n 1 momentissa muutettavaksi kolmesta kuukaudesta yhteen vuoteen vankeutta.

Lakivaliokunta pitää poissaolokäsittelyä koskevia muutosehdotuksia perusteltuina. Nyt ehdotetut lakimuutokset eivät vaikuta sen arvioimiseen, missä tilanteissa vastaajan on oltava henkilökohtaisesti läsnä asian selvittämiseksi. Valiokunta katsoo, että tarkasteltaessa oikeusturvaa kokonaisuutena tulee ottaa huomioon myös esimerkiksi asianomistajien ja todistajien oikeudet sekä vaatimus asian viivytyksettömästä käsittelystä, joiden kannalta ongelmalliseksi usein käytännössä muodostuu vastaajan poissaolo. Poissaolokäsittelyn ehdotetun laajentamisen puolesta puhuvat siten painavat perusteet. Valiokunta ehdottaa kuitenkin jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa selostetuin tavoin eräitä muutoksia 2. lakiehdotuksen 8 luvun 11 ja 12 §:ään.

Muita huomioita

Hallintovaliokunta on esityksestä antamassa lausunnossa (HaVL 3/2026 vp, s. 4) esittänyt arvioitavaksi, voitaisiinko prosessia keventää mahdollistamalla nykyistä laajemmin kuulustelutilaisuuden tallentaminen todisteena käyttämistä varten. Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan tätä vastaava ehdotus on oikeusministeriön asettaman työryhmän arvioitavana ja sellaisen on tehnyt myös Oikeusvaltion takeet ja oikeuslaitoksen kehittäminen -työryhmä. Lakivaliokunta toteaa, että ehdotusta ei siten ole perusteltua arvioida tämän esityksen yhteydessä enemmälti.

Eduskunnassa on käsiteltävänä hallituksen esitys pienten riita-asioiden menettelyä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 89/2025 vp). Kyseisessä esityksessä ehdotetaan muutettavaksi muun muassa oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:ää, jota ehdotetaan muutettavaksi myös nyt käsiteltävässä esityksessä.

Eduskunnassa on käsiteltävänä myös hallituksen esitys syyteneuvottelun käyttöalan laajentamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 187/2025 vp). Kyseisessä esityksessä ehdotetaan muutettavaksi muun muassa esitutkintalain 4 luvun 16 §:ää, jota ehdotetaan muutettavaksi myös nyt käsiteltävässä esityksessä.

Edellä mainitut hallituksen esitykset (HE 89/2025 vp ja HE 187/2025 vp) on sovitettava yhteen nyt käsiteltävän esityksen kanssa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan nyt käsiteltävän esityksen sisältämien lakien on tarkoitus tulla voimaan kesäkuussa 2026 ja ennen pienriitamenettelyyn (HE 89/2025 vp) ja syyteneuvotteluun (HE 187/2025 vp) liittyvien lakien

voimaantuloa. Näin ollen nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys (HE 188/2025 vp) on perusteltua käsitellä ensin ja aiemmin mainitut esitykset tulevat yhteensovitettaviksi siihen.

Valiokunta toteaa lisäksi, että nyt käsiteltävä esitys on yhteensovitettava myös sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaa lainsäädäntöä koskevan hallituksen esityksen (HE 124/2025 vp) kanssa yksityiskohtaisissa perusteluissa 1. lakiehdotuksen 3 luvun 1 §:n kohdalla tarkemmin selostetuin tavoin.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki esitutkintalain muuttamisesta

3 luku. Esitutkinnan toimittamisen yleiset säännökset

1 §. Rikoksesta tehdyn ilmoituksen kirjaaminen. Pykälä sisältä säännökset rikoksesta tehdyn ilmoituksen kirjaamisesta. Pykälän 2 momenttiin ehdotetun muutoksen mukaan rikosilmoitus voidaan jättää kirjaamatta, jos täydennyskehotusta ei noudateta ja ilmoitus on asian laatu huomioon ottaen olennaisesti puutteellinen tai on ilmeistä, ettei rikosta ole tehty. Kirjaamatta jättämisestä on tarvittaessa tehtävä esitutkintapäätös.

Lakivaliokunta pitää ehdotettua muutosta hyväksyttävänä. Valiokunta kuitenkin korostaa, että esityksen perusteluistakin (HE, s. 67) ilmenevin tavoin kynnys kirjaamatta jättämiselle on korkea, mikä ilmenee jo ehdotetun säännöksen sanamuodosta. Arvioitaessa sitä, tuleeko rikosilmoituksen kirjaamatta jättämisestä tehdä esitutkintapäätös, on syytä ottaa huomioon myös ilmoittajan mahdollinen pyyntö. Hallituksen esityksessä (HE, s. 67—68) on kuvattu niitä harkintaperusteita, jotka on otettava huomioon päätöksen tarpeellisuutta arvioitaessa ja esityksen perusteluissa todetuin tavoin erityisesti asianomistajan oikeusturva voi edellyttää päätöksen tekemistä. Esityksen sisältämä ratkaisu siitä, että ehdotonta velvollisuutta päätösten tekemiseen ei kuitenkaan ole, on perusteltu, koska myös tällainen pyyntö voidaan tehdä kiusantekotarkoituksessa. On myös huomattava, että valiokunnan saaman selvityksen mukaan ehdotus vastaa tältä osin nykyistä oikeustilaa.

Lakivaliokunta korostaa, että tarkoituksena ei ole, että päätöksen tekemättä jättäminen muodostuu pääsäännöksi, vaan näin voidaan menetellä lähinnä selvissä väärinkäytöstilanteissa. Hallituksen esityksen perusteluissa (HE, s. 68) todetuin tavoin ilmoittajalla on käytettävissä oikeussuojakeinoja, kuten kantelu, mikäli ilmoittaja katsoo esimerkiksi rikosilmoituksen kirjaamatta jättämisen tapahtuneen väärin perustein.

Eduskunnassa on käsitelty hallituksen esitys sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 124/2025 vp, EV 10/2026 vp). Kyseisen esityksen myötä on muutettu esitutkintalain 3 luvun 1 §:n 3 momenttia, sellaisena kuin se on laissa 10/2016. Kyseinen momentti siirtyy nyt käsiteltävässä esityksessä ehdotetun lain myötä uudeksi 4 momentiksi. Esitykset tulee sovittaa yhteen. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan esitykseen HE 124/2025 vp sisältyvän lainmuutoksen on tarkoitus tulla voimaan huhtikuussa 2026 eli aiemmin kuin nyt käsiteltävän esityksen sisältämät lait. Näin ollen lakivaliokunta

ehdottaa, että esitykseen HE 124/2025 vp sisältyvä lainmuutos huomioidaan 1. lakiehdotuksen *johtolauseessa*.

2. Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta

1 luku. Syyteoikeudesta ja syyteharkinnasta

6 a §. Esityksessä ehdotetaan, että pykälän 2 momentissa säädettyä syyttämättäjättämispäätösten perusteluvelvollisuutta lievennetään säätämällä, että perusteluista on asian laadun ja laajuuden edellyttämällä tavalla ilmettävä ne seikat ja todisteet sekä näytön arviointi ja oikeudellinen päättely, joihin päätös perustuu.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota siihen, ettei syyttämättäjättämispäätöksen perusteluvelvollisuus ehdotetun säännöksen myötä käytännössä juurikaan kevene. Kuulemisessa on tuotu esiin näkemys siitä, että on ongelmallista, jos päätöksiä laaditaan tuomion kaltaisesti. Hallintovaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (HaVL 3/2026 vp, s. 4) kiinnittänyt myös asiaan huomiota. Hallintovaliokunta on esittänyt, että lakivaliokunta harkitsee, tulisiko syyttämättäjättämispäätöksen perusteluvelvollisuutta vielä keventää ehdotetusta niin, että ”perusteluista on ilmettävä asian laadun ja laajuuden edellyttämällä tavalla ne seikat, joihin päätös perustuu”.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan nykyisen rikosoikeudenkäyntilain 1 luvun 6 a §:n 2 momentin esitöistä ilmi käyvin tavoin, nykyinen säännös perustuu sitä säädettäessä voimassa olleisiin valtakunnansyyttäjän ohjeisiin. Ohjeissa todettiin muun ohella, että jos päätös tehdään sillä perusteella, että ei ole todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi, päätöksen perusteluissa todetaan ne riidanalaiset kysymykset, joita syyttäjä pitää olennaisina epäillyn rikoksen kiistettyjen tai epäselvien tunnusmerkistötekijöiden täyttymisen osoittamisen kannalta. Tämän jälkeen selostetaan lyhyesti sekä syytettä tukeva että sitä vastaan puhuva näyttö. Keskeisintä perusteluissa on arvioida todisteiden näyttöarvoa. Syytteen nostamista tukevien ja sitä vastaan puhuvien seikkojen punninnasta tulee ilmetä, miksi syyllisyyden tueksi esitetty näyttö ei riitä syytteen nostamiseen. Vaikeissa näyttökysymyksissä arvioinnilla on keskeinen merkitys ratkaisun perustelujen vakuuttavuudelle ja yksinkertaisissakin asioissa arviointi selventää asianosaisille päätöksen perusteita. Näytön arvioinnin perusteella tehdyssä syyttämättäjättämispäätöksessä kerrotaan, mistä tunnusmerkistötekijästä ei ole ollut riittävää näyttöä. Arvioinnin ja johtopäätöksen teko on päätöksen ”ei näyttöä” tärkein osa (HE 58/2013 vp, s. 8, 15 ja 20).

Lakivaliokunta katsoo, että edellä selostettuja näkemyksiä voidaan edelleen pitää ajankohtaisina. Kun otetaan toisaalta huomioon, että esimerkiksi hallintopäätösten, esitutkintapäätösten ja rikosasioissa annettavien tuomioiden perusteluvelvollisuudesta on säädetty, ei myöskään syyttämättäjättämispäätöksen perustelujen osalta olisi riittävää siirtyä esimerkiksi pelkkiin fraasiperusteluihin eli vain mainitsemaan sovellettu rikosoikeudenkäyntilain säännös. Tällainen perustelutapa heikentäisi yleensä lopullisiksi jäävien ratkaisujen legitiimisyyttä ja kontrolloitavuutta.

Samalla on selvää, ettei päätöksissä tule ryhtyä tarpeettoman laajasti luettelemaan tai selostamaan todistelua, joka käy ilmi jo esitutkintapöytäkirjasta. Olennaista on keskittyä perustelemaan näytön arviointi ja oikeudelliset johtopäätökset suhteessa sovellettavaan syyttämättäjättämisen perusteeseen. Päätöksestä tulee siis käydä selville se, miksi syytteen nostamiselle ei ole edellytyksiä kyseisessä asiassa. Tätä voidaan katsoa tarkoitettavan jo säännöksen lopussa käytettävällä ilmaisulla ”joihin päätös perustuu”. Syyttämättäjättämispäätökset laaditaan eri perusteilla kuin tuomioistuinten ratkaisut, mikä tulee ottaa huomioon perustelujen kirjoitustavassa ja laajuudessa. Lähtökohtaisesti syyttämättäjättämispäätöksen perustelujen tulisi siten olla selvästi tiiviimmät kuin asiassa annettavan tuomion perustelut olisivat.

Perustelukäytännön ohjaaminen tiiviimpään suuntaan on pitkälti valtakunnansyyttäjän ohjeistuksen ja koulutuksen varassa. Lakivaliokunta pitää kuitenkin mahdollisena keventää perusteluvelvollisuutta vielä siten, että ehdotetun säännöksen sanamuodosta poistetaan sanat ”ne seikat ja todisteet sekä”, mikä vähentäisi tarvetta näytön selostamiseen. Näytön arvioinnin yhteydessä on riittävää viitata lyhyesti esimerkiksi tiettyjen henkilöiden kertomuksiin tai muihin todisteisiin, joista on mahdollista ottaa tarkemmin selkoa esitutkintapöytäkirjasta. Edellä todetun valossa lakivaliokunta ehdottaa, että *2 momentti* muutetaan kuulumaan seuraavasti: ”Päätös syyttämättä jättämisestä on perusteltava. Perusteluista on ilmettävä asian laadun ja laajuuden edellyttämällä tavalla näytön arviointi ja oikeudellinen päättely, joihin päätös perustuu.”

Lakivaliokunta toteaa lisäksi, että hallintovaliokunnan lausunnossa ehdotettu vaihtoehtoinen muotoilu olisi ongelmallinen siksi, että sana ”seikat” viittaa prosessioikeudellisissa säännöksissä yleensä niin sanottuihin oikeustosiseikkoihin eli asiassa arvioitaviin faktoihin eikä oikeudellisiin perusteisiin. Ehdotuksessa ei kuitenkaan tarkoiteta tällaisia tosiseikkoja, vaan niitä laissa säädettyjä perusteita, joiden nojalla syyte jätettäisiin nostamatta, kuten rikoksen vähäisyys tai tekijän nuoruus. Edelleen valiokunta kiinnittää huomiota lisäksi siihen, että valiokunnan saaman selvityksen mukaan lakivaliokunnan nyt ehdottamaa muutosta vielä pidemmälle menevä keventäminen voisi olla ongelmallista myös perustuslain 21 §:n kannalta. Sen 2 momentin mukaan muun ohella oikeus saada perusteltu päätös turvataan lailla.

5 a luku. Asian ratkaiseminen pääkäsittelyä toimittamatta

8 §. Pykälässä säädetään kirjallisessa menettelyssä annettavasta ratkaisusta. Esityksen mukaan siihen lisätään uusi 3 momentti, jonka mukaan, jos vastaaja on tuomittu pääkäsittelyä toimittamatta rangaistukseen, mutta hän ei ole laillisen esteen vuoksi voinut määräajassa pyytää pääkäsittelyn toimittamista, vastaajalla on oikeus saattaa asia käsiteltäväksi uudelleen ilmoittamalla siitä käräjäoikeudelle 30 päivän kuluessa esteen lakkaamisesta ja viimeistään vuoden kuluessa siitä päivästä, jona määräaika päättyi. Jos laillista estettä ei todeta, asiaa ei oteta tutkittavaksi.

Lakivaliokunta katsoo oikeusministeriöltä saadun selvityksen perusteella, että menettelyn sujuvuuden kannalta ja tuomioistuinten työmäärän kasvun ehkäisemiseksi lailliseen esteeseen vetoavan näyttötaakkaa koskevaa ehdotusta on kuitenkin perusteltua tarkistaa hallituksen esityksessä ehdotetusta. Yleensä henkilön itsensä on helpointa hankkia selvitystä laillisesta esteestä. Negatiivisen seikan eli laillisen esteen puuttumisen todistaminen on puolestaan lähtökohtaisesti vaikeaa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan voidaan myös perustellusti

katsoa, että Suomen järjestelmä poikkeaa monin tavoin Italiasta, joka on ollut ihmisoikeustuomioistuimen arvioinnin kohteena hallituksen esityksessä (HE, s. 86—87) viitatussa ratkaisussa, jolla vastaajan todistustaakasta luopumista koskevaa ehdotusta perusteltiin.

Edellä todetun valossa lakivaliokunta ehdottaa, että *3 momentin* viimeinen virke muutetaan kuulumaan voimassa olevan 8 luvun 11 §:n 2 momentin viimeistä virkettä vastaavasti: ”Jos vastaaja ei näytä toteen laillista estettä, asiaa ei oteta tutkittavaksi.”

Valiokunnan ehdottaman muutoksen myötä näyttötaakasta laillisen esteen osalta säädetään vastaavalla tavalla kuin poissaolokäsittelyä koskevassa nykyisessä säännöksessä. Lisäksi sääntely on tällöin yhdenmukaista myös oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 22 §:n ja 26 luvun 22 §:n kanssa. Korkein oikeus on esimerkiksi ennakkopäätöksessä KKO 2016:84 (kohta 15) todennut, että sen, joka vetoaa sairauteen laillisena esteenä, on esitettävä selvitys siitä, että hän ei sairauden vuoksi voi osallistua oikeudenkäyntiin. Tuomioistuimen asiana on harkita, onko esteestä esitetty riittävä selvitys. Asianosaisten tai lääkärin kannanotot eivät sido tuomioistuinta. Lailliseen esteeseen vetoavan rikosasian vastaajan näyttötaakkaa ei pidetty ongelmallisena myöskään uudemmassa ennakkopäätöksessä KKO 2022:60 (kohdat 11—14).

8 luku. Asianosaisista

11 §. Pykälän 2 momentissa säädetään rangaistukseen tai menettämisseuraamukseen poissa ollessaan tuomitun vastaajan oikeudesta oikeus saattaa asia käsiteltäväksi uudelleen. Momentin viimeisessä virkkeessä säädetään, että jos vastaaja ei näytä toteen laillista estettä, asiaa ei oteta tutkittavaksi. Lainkohtaa ehdotetaan esityksessä muutettavaksi siten, että asiaa ei oteta tutkittavaksi, jos laillista estettä ei todeta.

Edellä 5 a luvun 8 §:n 3 momentin osalta selostetuista syistä lakivaliokunta ehdottaa, että esityksestä poiketen *2 momenttia* ei muuteta. Näin ollen 2 momenttiin jää voimassa oleva muotoilu ”Jos vastaaja ei näytä toteen laillista estettä, asiaa ei oteta tutkittavaksi.”. Tällöin 2 momentti on yhdenmukainen kirjallista menettelyä koskevan vastaavan säännöksen kanssa edellä ehdotetun mukaisesti. Valiokunnan muutosehdotus edellyttää myös 2. lakiehdotuksen *johtolauseen* tarkistamista.

12 §. Pykälä sisältää säännökset todistelun vastaanottamisesta. Sen mukaan tutkittaessa ja ratkaistaessa asia vastaajan poissaolosta huolimatta voidaan ottaa vastaan sellaista todistelua, joka on nimetty haastehakemuksessa tai joka muutoin on hyvissä ajoin ennen asian käsittelyä saatettu vastaajan tietoon ja hänelle on varattu tilaisuus lausua siitä.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota siihen, että esityksessä ei ole täsmennetty sitä, miten säännöksessä mainittu tilaisuus lausua varataan.

Oikeusministeriöltä saadun selvityksen mukaan ehdotuksen tarkoituksena ei ole ollut, että vastaajalle varataan eri tilaisuus lausua todistelusta kuin mikä hänelle tarjoutuu toimitettavassa pääkäsittelyssä. Säännös on näiltä osin muotoiltu yleisen kontradiktorisen periaatteen mukaiseksi. Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta katsoo, että sanamuoto olisi

kuitenkin selkeämpi ja johdonmukaisempi myös rikosoikeudenkäyntilain muiden säännösten kannalta, jos siitä poistetaan sanat ”ja hänelle on varattu tilaisuus lausua siitä”. Lakivaliokunta ehdottaa *12 §:n* muuttamista mainituin tavoin. Säännös tulee ylipäätään sovellettavaksi vain siinä tilanteessa, ettei kaikkia todisteita ole voitu nimetä jo haastehakemuksessa. Olennaista on, että vastaaja tulee tietämään, mitä todistelua hänen poissaolonsa estämättä voidaan esittää, ja arvioida myös tältä kannalta poissaolonsa vaikutuksia. Kuten hallituksen esityksessä (HE, s. 90) korostetaan, tarkoituksena ei ole mahdollistaa laajan tai ristiriitaisen henkilötodistelun esittämistä poissaolokäsittelyssä jatkossakaan.

Voimaantulosäännös. Lakiehdotus ei sisällä erityistä siirtymäsäännöstä. Lähtökohtaisesti lakeja aletaan soveltamaan voimaantulopäivänä ja kaikkeen toimintaan sovelletaan lähtökohtaisesti soveltamishetkellä voimassa olevaa lakia.

Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta katsoo, että jo vireillä olevissa kirjallisen menettelyn ja poissaolokäsittelyn asioissa ei kuitenkaan ole perusteltua ryhtyä soveltamaan uusia säännöksiä, sillä niistä seuraa muun ohella, että haastehakemuksessa tulisi esittää syyttäjän perusteltu kannanotto asian soveltumisesta jompaankumpaan käsittelyyn ja myös täsmällisempi seuraamuskannanotto. Näillä tiedoilla on merkitystä paitsi käsittelytavan valinnan kannalta, myös vastaajan oikeusturvan kannalta.

Tarkoituksenmukaista ei ole, että jo vireillä olevissa asioissa ryhdytään täydennyttämään haastehakemuksia tai antamaan haasteita uudelleen tiedoksi, vaan jo vireille saatetut asiat on perusteltua käsitellä aikaisemman lainsäädännön mukaisesti. Sen sijaan muita 2. lakiehdotukseen sisältyviä säännöksiä voidaan soveltaa lähtökohtaisesti heti lain tullessa voimaan. Asian luonnosta seuraa, että esimerkiksi haastehakemuksen sisältövaatimuksia koskeva 5 luvun 3 §:n muutosehdotus koskee vain uusia, vireille tulevia asioita.

Edellä todetun vuoksi lakivaliokunta ehdottaa, että 2. lakiehdotuksen voimaantulosäännöksen sisältävään pykälään lisätään siirtymäsäännöksen sisältävä *uusi 2 momentti*, jonka mukaan ”Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tulleessa asiassa sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita 5 a ja 8 lukua.”

4. Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 8 §:n muuttamisesta (Uusi)

8 §. Oikeudenkäyntiasiakirjan julkiseksi tulemisen ajankohta. Pykälä sisältää säännökset oikeudenkäyntiasiakirjan julkiseksi tulemisen ajankohdasta. Pykälää ei esityksessä ehdoteta muutettavaksi. Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 a luvussa tarkoitetussa kirjallisessa menettelyssä tuomioistuimelle toimitettu oikeudenkäyntiasiakirja tulee julkisesti, kun vastaajan suostumus asian ratkaisemiseen sanotussa menettelyssä on saapunut käräjäoikeudelle.

Koska nimenomaista suostumusta ei nyt käsiteltävän esityksen mukaisesti jatkossa tarvittaisi, tulee säännöstä muuttaa. Nykyinen säännös on lisätty lakiin eduskuntakäsittelyn aikana. Tuolloin lakivaliokunta on todennut, että, että olisi oikeudenkäynnin julkisuusperiaatteen toteutumisen kannalta epätyydyttävää, jos oikeudenkäyntiasiakirjat näissä asioissa tulisivat julkisiksi

pääsääntöisesti vasta annettaessa ratkaisu pääasiassa. Valiokunnan mielestä asiakirjajulkisuuden tulee toteutua kirjallisessa menettelyssä jo siitä ajankohdasta lähtien, kun vastaajan suostumus asian ratkaisemiseen tässä menettelyssä on saapunut käräjäoikeudelle (ks. LaVM 24/2006 vp).

Lakivaliokunta ehdottaa, että edellä todettua tavoitetta vastaavasti lainkohtaa muutetaan siten, että sanat ”kun vastaajan suostumus asian ratkaisemiseen sanotussa menettelyssä on saapunut käräjäoikeudelle” muutetaan kuulumaan ”kun määräaika pyytää pääkäsittelyn toimittamista on päättynyt, eikä pyyntöä ole saapunut käräjäoikeuteen”. Oikeudenkäyntiasiakirjat tulevat siten pääsäännön mukaan julkisiksi sen jälkeen, kun pääkäsittelypyynnön määräaika on umpeutunut, jos sen kuluessa ei ole esitetty pyyntöä pääkäsittelyn toimittamisesta.

Lakivaliokunta ehdottaa *uutta 4. lakiehdotusta* oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 8 §:n muuttamisesta, joka sisältää edellä selostetun säännösmuutoksen.”

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 188/2025 vp sisältyvän 3. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 188/2025 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen. ***(Valiokunnan muutosehdotukset)***

Eduskunta hyväksyy uuden 4. lakiehdotuksen. ***(Valiokunnan uusi lakiehdotus)***

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

esitutkintalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan esitutkintalain (805/2011) 1 luvun 2 §:n 1 momentin 3 kohta, 3 luvun 1 §:n 1 momentti ja 9 §:n 1 momentti, 4 luvun 13 §:n 1 momentti ja 16 §:n 1 momentin 7 kohta, 5 luvun 3 §, 10 luvun 1 §:n 2 ja 3 momentti sekä 11 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohta ja 3 momentti sekä

7 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 4 luvun 13 §:n 1 momentti laissa 10/2016 ja 4 luvun 16 §:n 1 momentin 7 kohta laissa 453/2023, sekä

lisätään 3 luvun 1 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa / , uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, 4 luvun 16 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 453/2023, uusi 8 kohta ja 7 luvun 10 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 818/2014, uusi 5 momentti seuraavasti:

1 luku

Soveltamisalasäännökset

2 §

Esitutkinnassa selvitettävät asiat

Esitutkinnassa selvitetään:

— —

3) asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus varaamalla hänelle tilaisuus sen esittämiseen kohtuullisessa ajassa, jos hän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 3 luvun 9 §:n nojalla on pyytänyt syyttäjää ajamaan hänen vaatimustaan, paitsi jos syyttäjä ilmoittaa, ettei ota vaatimusta ajaakseen;

— —

3 luku

Esitutkinnan toimittamisen yleiset säännökset

1 §

Rikoksesta tehdyn ilmoituksen kirjaaminen

Kun esitutkintaviranomaiselle ilmoitetaan rikos tai tapahtuma, jota ilmoittaja epäilee rikokseksi, esitutkintaviranomaisen on viipymättä kirjattava ilmoitus. Ilmoituksen tiedot voidaan myös liittää samasta rikoksesta aiemmin kirjattuun rikosilmoitukseen. Samaa rikoskokonaisuutta koskevat ilmoitukset voidaan käsitellä yhdellä rikosilmoituksella, jos se on epäiltyjen rikosten laadun ja asian tarkoituksenmukaisen käsittelyn kannalta perusteltua.

Jos ilmoitus on epäselvä tai puutteellinen, ilmoituksen tekijää on tarvittaessa kehotettava täsmentämään tai täydentämään sitä. Ilmoitusta ei kirjata rikosilmoituksena, jos kehotusta ei noudateta ja ilmoitus on asian laatu huomioon ottaen olennaisesti puutteellinen tai on ilmeistä, ettei rikosta ole tehty. Kirjaamatta jättämisestä on tarvittaessa tehtävä päätös 11 luvun 1 §:n mukaisesti.

— —

9 §

Esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

Jollei tärkeä yleinen tai yksityinen etu muuta vaadi, esitutkinta saadaan jättää toimittamatta tai jo aloitettu esitutkinta lopettaa sellaisen rikoksen johdosta, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja jota on kokonaisuutena arvostellen pidettävä ilmeisen vähäisenä.

— —

4 luku

Esitutkintaperiaatteet ja esitutkintaan osallistuvien oikeudet

13 §

Asiakirjan kääntäminen

Epäillylle on käännettävä kohtuullisessa ajassa kirjallisesti 12 §:ssä tarkoitetulle epäillyn käyttämälle kielelle asian kannalta olennainen esitutkinta-aineistoon kuuluva asiakirja tai sen osa, jos kääntäminen on tarpeen epäillyn oikeuden valvomiseksi. Asianomistajalle on pyynnöstä käännettävä kohtuullisessa ajassa kirjallisesti 12 §:ssä tarkoitetulle asianomistajan käyttämälle kielelle asian kannalta olennainen esitutkinta-aineistoon kuuluva asiakirja tai sen osa, jos kääntäminen on tarpeen asianomistajan oikeuden valvomiseksi, 3 luvun 1 §:n 4 momentissa tarkoitettu kirjallinen vahvistus sekä 11 luvun 1 §:ssä tarkoitettu päätös, joka koskee esitutkinnan toimittamatta jättämistä, lopettamista tai päättämistä saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi, taikka tällaisen päätöksen yhteenveto.

— —

16 §

Ilmoitus epäillyn oikeuksista

Kun henkilölle ilmoitetaan, että häntä epäillään rikoksesta, hänelle on viipymättä ja viimeistään ennen hänen kuulemistaan ilmoitettava:

— —

7) mahdollisuudesta sovitteluun rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetussa laissa (1015/2005) säädetyillä edellytyksillä;

8) siitä, että tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto, tekijän muu pyrkimys estää tai poistaa rikoksensa vaikutuksia taikka hänen pyrkimyksensä edistää rikoksensa selvittämistä voidaan ottaa huomioon rangaistuksen lieventämisperusteena rikoslain 6 luvun 6 §:n nojalla.

— —

5 luku

Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän esitutkintayhteistyö

3 §

Yhteistyövelvollisuus

Esitutkintaviranomaisen tulee asian laadun tai laajuuden edellyttämällä tavalla ilmoittaa syyttäjälle esitutkinnan toimittamiseen ja esitutkintatoimenpiteisiin liittyvistä seikoista sekä tutkinnan edistymisestä. Jos esitutkintaviranomainen on ilmoittanut tutkittavaksi tulleesta rikoksesta syyttäjälle, tutkinnanjohtajan on neuvoteltava syyttäjän kanssa siitä, mitä asian valmisteleminen syyteharkintaa ja oikeudenkäyntiä varten edellyttää. Näissä tilanteissa tutkinnanjohtajan on ennen esitutkinnan päättämistä neuvoteltava syyttäjän kanssa siitä, onko asia selvitetty riittävästi 1 luvun 2 §:n mukaisesti, jos asian laatu tai laajuus sitä edellyttää tai jos esitutkinta on tarkoitus päättää saattamatta asiaa syyttäjän käsiteltäväksi. Pakkokeinojen käyttöön liittyvästä ilmoittamisvelvollisuudesta säädetään pakkokeinolaissa.

Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän tulee neuvotella esitutkintayhteistyön järjestämiseen liittyvistä kysymyksistä. Tarvittaessa heidän tulee neuvotella loppulausuntopyynnön tarpeellisuudesta. Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän tulee neuvotella myös loppulausuntopyynnön sisällöstä ja sen mahdollisesti edellyttämistä toimenpiteistä sekä mahdollisesta tarpeesta esitutkinnan täydentämiseen annetun loppulausunnon johdosta.

Syyttäjän on muutenkin kuin 1 ja 2 momentissa tarkoitetulla tavalla tarvittavassa määrin osallistuttava esitutkintaan sen varmistamiseksi, että asia selvitetään 1 luvun 2 §:n mukaisesti.

7 luku

Kuulustelut

10 §

Ennen kuulustelua tehtävät ilmoitukset

— —

Tässä pykälässä tarkoitetut ilmoitukset voidaan tehdä lähettämällä ne kuulusteltavalle etukäteen. Kuulusteltavalta on tällöin tiedusteltava, onko hän ymmärtänyt ilmoitusten sisällön.

10 luku

Esitutkinnan päättäminen

1 §

Loppulausunto

— —

Loppulausuntopyyntö on yksilöitävä. Loppulausunnon antamista varten on varattava aikaa niin, että lausunnon antaja ehtii riittävästi perehtyä asiaan ja että asian käsittelyä ei kuitenkaan tarpeettomasti viivytetä. Esitutkintaviranomaisen on loppulausunnon saatuaan harkittava, voidaanko esitutkinta päättää vai antaako lausunto aihetta esitutkinnan täydentämiseen.

Tutkinnanjohtaja päättää yhteistyössä syyttäjän kanssa loppulausunnon pyytämisestä ja sen mahdollisesti edellyttämistä toimenpiteistä. Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän välisestä loppulausuntomenettelyä koskevasta neuvotteluvelvollisuudesta säädetään 5 luvun 3 §:ssä.

11 luku

Erinäiset säännökset

1 §

Esitutkintapäätös

— —

Edellä 1 momentissa tarkoitetusta päätöksestä on ilmettävä:

— —

4) päätöksen perustelut asian laadun ja laajuuden edellyttämällä tavalla sekä sovelletut säännökset;

— —

Päätös annetaan esitutkinnassa läsnä olevalle asianosaiselle tai lähetetään postitse hänen ilmoittamaansa taikka muuten esitutkintaviranomaisen tiedossa olevaan osoitteeseen. Päätös saadaan jättää antamatta tai lähettämättä, jos siitä aiheutuisi haittaa kysymyksessä olevan rikoksen tai toisen siihen liittyvän rikoksen selvittämiselle. Päätös on annettava tai lähetettävä ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun edellä tarkoitettua haittaa ei voi enää aiheutua. Jos rikoksella on hyvin suuri määrä asianomistajia, päätös voidaan antaa heille tiedoksi yleistiedoksiannolla noudattaen hallintolain (434/2003) 62 §:ää.

— —

7 §

Esitutkinnasta tiedottaminen

— —

Henkilön nimen tai kuvan saa antaa julkisuuteen vain, jos se on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi, rikoksesta epäillyn tavoittamiseksi, uuden rikoksen estämiseksi tai rikoksesta aiheutuvan vahingon estämiseksi. Henkilön nimen saa lisäksi antaa julkisuuteen, jos hän on itse antanut sen julkisuuteen tai suostunut siihen.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

2.

Laki

oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 6 a §:n 2 momentti ja 9 §:n 1 momentti, 3 luvun 9 §:n 1 momentti ja 10 §:n 2 momentti, 5 a luvun 1 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta ja 2 momentti sekä 2 §:n 1 ja 3 momentti sekä 8 luvun 11 §:n 1 ~~ja 2~~ momentti sekä 12 §,

sellaisina kuin niistä ovat 1 luvun 6 a §:n 2 momentti laissa 670/2014, 3 luvun 9 §:n 1 momentti laissa 455/2011, 3 luvun 10 §:n 2 momentti, 5 a luvun 1 §:n 2 momentti ja 2 §:n 3 momentti laissa 243/2006, 5 a luvun 1 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta laissa 455/2011, 5 a luvun 2 §:n 1 momentti sekä 8 luvun 11 §:n 1 momentti ja 12 § laissa 423/2018 ~~ja 8 luvun 11 §:n 2 momentti laissa 894/2001~~, sekä

lisätään 1 luvun 14 §:ään siitä lailla 733/2015 kumotun 2 momentin tilalle uusi 2 momentti, 5 luvun 3 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 589/2019, uusi 6 a kohta, 5 luvun 8 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 243/2006 ja 612/2011, uusi 4 momentti sekä 5 a luvun 8 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 243/2006, uusi 3 momentti seuraavasti:

Valiokunnan mietintö LaVM 3/2026 vp

1 luku

Syyteoikeudesta ja syyteharkinnasta

6 a §

— —

Päätös syyttämättä jättämisestä on perusteltava. Perusteluista on ilmettävä asian laadun ja laajuuden edellyttämällä tavalla ~~ne seikat ja todisteet sekä~~ näytön arviointi ja oikeudellinen päättely, joihin päätös perustuu.

9 §

Päätös syyttämättä jättämisestä on tehtävä ja annettava tiedoksi syyttämättä jätetylle ja asianomistajalle niin hyvissä ajoin, että asianomistajalle jää riittävästi aikaa 14 §:ssä tarkoitetun syytteen valmisteluun ja nostamiseen. Tiedoksianto on toimitettava postitse tai noudattaen oikeudenkäymiskaaren 11 lukua. Jos rikoksella on hyvin suuri määrä asianomistajia, päätös voidaan antaa heille tiedoksi yleistiedoksiannolla noudattaen hallintolain (434/2003) 62 §:ää.

— —

14 §

— —

Edellä 1 momentissa säädettyä sovelletaan myös esitutkintaviranomaisen päätökseen olla kirjaamatta rikosilmoitusta.

— —

3 luku

Yksityisoikeudellisesta vaatimuksesta

9 §

Asianomistajan pyynnöstä syyttäjän on vireille panemansa syyteasian yhteydessä ajettava rikokseen perustuvaa asianomistajan yksityisoikeudellista vaatimusta rikosasian vastaajaa vastaan, jos se voi tapahtua ilman olennaista haittaa eikä vaatimus ole ilmeisen perusteeton. Syyttäjä voi tehdä ratkaisun yksityisoikeudellisen vaatimuksen ajamisesta jo esitutkinnan aikana. Jos syyttäjä ei ota ajaakseen asianomistajan yksityisoikeudellista vaatimusta, hänen on ilmoitettava siitä asianomistajalle noudattaen 1 luvun 9 §:n 1 momenttia.

— —

10 §

— —

Tuomioistuin voi myös puhelinta tai muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa käyttäen kehottaa asianomistajaa ja muuta, jolla on oikeus esittää asiassa yksityisoikeudellinen vaatimus, ilmoittamaan vaatimuksensa ja sen perusteet määräajassa tuomioistuimelle. Jos kehotuksen kohteena olevia henkilöitä on hyvin suuri määrä, voidaan se antaa heille tiedoksi yleistiedoksiannolla noudattaen hallintolain 62 §:ää. Tällöin ei sovelleta, mitä tämän pykälän 1 momentissa säädetään vaatimuksen tutkimatta jättämisestä. Vaatimus ja sen perusteet saadaan

tuomioistuimen pyynnöstä toimittaa tuomioistuimelle puhelinta tai muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa käyttäen. Jos suullisesti toimitettu vaatimus tai sen perusteet ovat epäselviä, tuomioistuin voi vaatia niiden vahvistamista kirjallisena.

— —

5 luku

Syytteen vireillepanosta

3 §

Haastehakemuksessa on ilmoitettava:

— —

6 a) syyttäjän perusteltu näkemys asian soveltumisesta käsiteltäväksi pääkäsittelyä toimittamatta tai vastaajan poissaolosta huolimatta sekä esitys rangaistuksen lajista ja enimmäismäärästä;

— —

8 §

— —

Haastemies voi erityisestä syystä toimittaa haastamisen ilmoittamalla suullisesti haasteesta 9 §:n 1 momentissa tarkoitetut seikat sekä muutoin noudattaen tämän pykälän 3 momenttia muun aineiston toimittamisesta. Edellytyksenä on lisäksi, että tämä on soveliasta asiakirjojen laajuuteen ja laatuun nähden ja että vastaanottaja epäilyksettä saa tiedon asiakirjoista ja ymmärtää tiedoksiannon merkityksen.

5 a luku

Asian ratkaiseminen pääkäsittelyä toimittamatta

1 §

Asia voidaan ratkaista pääkäsittelyä toimittamatta (*kirjallinen menettely*), jos:

1) mistään syyttäjän syytteessä tarkoitetusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta enintään neljä vuotta;

2) vastaaja on tunnustanut syyttäjän syytteessä kuvatun teon ja ilmoittanut aikovansa suostua asian käsittelemiseen kirjallisessa menettelyssä eikä ole määräajassa ilmoittanut vaativansa pääkäsittelyn toimittamista asiassa;

— —

Kirjallisessa menettelyssä rangaistukseksi ei voida tuomita ankarampaa rangaistusta kuin yksi vuosi vankeutta.

2 §

Jos esitutkinnan perusteella tai muutoin on aihetta olettaa, että edellytykset kirjalliseen menettelyyn ovat olemassa, vastaajaa kehotetaan haasteen, haastehakemuksen ja 3 luvun 10 §:ssä

tarkoitetun vaatimuksen tiedoksiannon yhteydessä ilmoittamaan 14 päivän kuluessa tiedoksiannosta kirjallisesti käräjäoikeudelle, vaatiiko hän pääkäsittelyn toimittamista asiassa. Vastaajalle on samalla annettava tieto syyttäjän esittämästä rangaistuksen lajista ja enimmäismäärästä. Vastaajalle on myös annettava tieto pääkäsittelyn toimittamista koskevan vaatimuksen merkityksestä asian käsittelyssä.

— —

Jos vastaaja ei toimita määräajassa käräjäoikeudelle 1 momentissa tarkoitettua vaatimusta ja muut 1 §:ssä säädetyt edellytykset asian ratkaisemiseen kirjallisessa menettelyssä ovat olemassa, asiassa ei järjestetä pääkäsittelyä, ja asia ratkaistaan viipymättä kirjallisessa menettelyssä, jollei ole syytä siirtää asiaa pääkäsittelyyn. Asia tulee käsitellä mahdollisimman tarkoituksenmukaisessa menettelyssä.

8 §

— —

Jos vastaaja on tuomittu pääkäsittelyä toimittamatta rangaistukseen, mutta hän ei ole laillisen esteen vuoksi voinut määräajassa pyytää pääkäsittelyn toimittamista, vastaajalla on oikeus saattaa asia käsiteltäväksi uudelleen ilmoittamalla siitä käräjäoikeudelle 30 päivän kuluessa esteen lakkaamisesta ja viimeistään vuoden kuluessa siitä päivästä, jona määräaika päättyi. Jos vastaaja ei näytä toteen laillista estettä ~~ei todeta~~, asiaa ei oteta tutkittavaksi.

8 luku

Asianosaisista

11 §

Sen estämättä, mitä 3 §:ssä säädetään, asia voidaan tutkia ja ratkaista vastaajan poissaolosta huolimatta, jos hänen läsnäolonsa asian selvittämiseksi ei ole tarpeen ja hänet on sellaisella uhalla kutsuttu tuomioistuimeen. Tällöin voidaan tuomita rikesakko, sakkorangaistus tai enintään yhden vuoden vankeusrangaistus ja enintään 10 000 euron suuruinen menettämisseuraamus. Asia tulee käsitellä mahdollisimman tarkoituksenmukaisessa menettelyssä.

~~Jos vastaaja on tuomittu 1 momentin nojalla rangaistukseen tai menettämisseuraamukseen, mutta hänellä on ollut laillinen este, jota hän ei ole voinut ajoissa ilmoittaa, vastaajalla on oikeus saattaa asia käsiteltäväksi uudelleen ilmoittamalla siitä tuomioistuimelle 30 päivän kuluessa siitä, kun hän on todisteellisesti saanut tiedon tuomitusta rangaistuksesta tai menettämisseuraamuksesta. Jos laillista estettä ei todeta, asiaa ei oteta tutkittavaksi.~~

— —

12 §

Tutkittaessa ja ratkaistaessa asia vastaajan poissaolosta huolimatta voidaan ottaa vastaan sellaista todistelua, joka on nimetty haastehakemuksessa tai joka muutoin on hyvissä ajoin ennen asian käsittelyä saatettu vastaajan tietoon ~~ja hänelle on varattu tilaisuus lausua siitä~~.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tulleessa asiassa sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita 5 a ja 8 lukua. (Uusi 2 mom.)

3.

Laki

oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 439/2018, seuraavasti:

11 luku

Tiedoksiannosta oikeudenkäynnissä

3 b §

Kun tuomioistuin huolehtii tiedoksiannosta, se voidaan toimittaa myös siten, että tiedoksi annettavan asiakirjan sisältö kerrotaan vastaanottajalle puhelimitse (*puhelintiedoksianto*). Puhelimitse ei kuitenkaan voida antaa tiedoksi haastetta muussa kuin 5 luvun 3 §:ssä taikka oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 a luvussa tai 8 luvun 11 §:ssä tarkoitetussa asiassa.

— —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan uusi lakiehdotus

4.

Laki

oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 8 §:n 1 momentin 2 kohta seuraavasti:

8 §

Oikeudenkäyntiasiakirjan julkiseksi tulemisen ajankohta

Jollei tässä laissa säädetä tai sen nojalla määrätä oikeudenkäyntiasiakirjan salassapidosta, oikeudenkäyntiasiakirja tulee julkiseksi seuraavasti:

— —

2) oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 a luvussa tarkoitetussa kirjallisessa menettelyssä tuomioistuimelle toimitettu oikeudenkäyntiasiakirja, kun määräaika pyytää pääkäsittelyn toimittamista on päättynyt, eikä pyyntöä ole saapunut käräjäoikeuteen;

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

Valiokunnan mietintö LaVM 3/2026 vp

Helsingissä 19.3.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juho Eerola ps
varapuheenjohtaja Sandra Bergqvist r
jäsen Pekka Aittakumpu ps
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Pia Hiltunen sd
jäsen Jessi Jokelainen vas
jäsen Aleksi Jäntti kok
jäsen Anette Karlsson sd
jäsen Mari Kaunistola kok
jäsen Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Susanne Päivärinta kok
jäsen Mika Riipi kesk
jäsen Joakim Vigelius ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto